

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

**В.В. Лифар, доктор економічних наук.
Запорізький національний технічний університет.**

© Лифар, В.В., 2014.

Стаття отримана редакцією 07.02.2014 р.

Вступ. Заснована на виробництві та експорті промислової продукції з низькою доданою вартістю модель розвитку України вже вичерпала себе. Одночасно суттєво зменшуються можливості держави стосовно розв'язання проблем регіонального розвитку з використанням традиційних методів надання субвенцій і дотацій з державного бюджету. Таким чином, регіони поставлені в умови фактичного виживання, рівень благополуччя залежить від якості роботи регіональної та місцевої влади, їх здатності залучити нові інвестиції і створити нові робочі місця. Тому існує суспільний попит на інші форми стимулювання розвитку регіонів, засновані не на принципах паритетності чи вирівнювання, а на принципах конкуренції. На перший план виходить пошук «точок зростання» регіону, тобто тих галузей, синергія яких сприятиме розвитку інших. Однією з таких точок є ефективне використання транзитного потенціалу регіону (ТПР). Для активізації цієї точки потрібна маркетингова стратегія використання ТПР з обґрунтованими цілями і домінантами, яка вписуватиметься у загальну стратегію економічного розвитку території.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Серед українських учених, котрі займалися питаннями розвитку транзитного потенціалу, слід згадати Д.К. Прейгера – вивчав проблеми реалізації транзитного потенціалу України [1], Н.Ю. Ткаченка – досліджував удосконалення стратегії розвитку транзитного потенціалу України [2], Ю.В. Макогона – вивчав перспективи розвитку транзитного потенціалу України [3], К.В. Соляникова – досліджував проекти розвитку транзитного потенціалу, що реалізуються в рамках транспортної стратегії України [4], О.В. Мініну – вивчала розвиток транзитного потенціалу регіону [5]. Незважаючи на значну увагу до проблем реалізації та розвитку транзитного потенціалу, чимало питань залишаються не розкритими, зокрема маркетингова стратегія використання ТПР.

Постановка завдання. *Мета* статті – обґрунтувати стратегічні цілі ефективного використання транзитного потенціалу регіону з позицій маркетингового управління. *Об'єкт* дослідження – використання ТПР. *Предмет* дослідження – методи, способи формування стратегічних цілей ефективного використання ТПР.

Основний матеріал і результати. Перед тим як обґрунтовувати стратегічні цілі ефективного використання ТПР, необхідно чітко визначити, що саме належить до цього поняття, виокремити його складові. На основі критичного аналізу та узагальнення понять «регіон», «потенціал», «потенціал регіону», «транзит» сформульовано сутність транзитного потенціалу регіону як сукупності просторових ресурсів регіону, зокрема транспортного комплексу та відповідної інфраструктури, які можуть бути використані за наявних можливостей для забезпечення безперервного й безпечного пересування певних обсягів транзитних потоків територією регіону. Для ефективного використання транзитних ресурсів регіону потрібне цілеспрямоване маркетингове управління з урахуванням потреб ринку і попиту на транзитні послуги. Саме маркетингове управління дозволяє отримати конкурентні переваги, орієнтуючись на довгострокову перспективу, готовність до змін та гнучкість, досягаючи при цьому поставлених цілей і виконуючи місію.

Маркетингове управління необхідно розглядати як цілісну управлінську концепцію, як частину загальної системи управління регіоном. Воно передбачає розроблення маркетингової стратегії використання ТПР, яка належить до функціональних стратегій і спрямована на досягнення стратегічних цілей, на здійснення узгоджених дій у сфері задоволення попиту. Зазначена

стратегія формується на підставі аналізу можливостей використання ТПР, вибору системи цілей, розробленні планів і здійсненні заходів, спрямованих на отримання конкурентних переваг, забезпеченні ефективного використання транзитного потенціалу з урахуванням потреб ринку. Відповідно до запропонованої на рис. 1 моделі стратегічного управління регіоном, визначення місії та цілей відбувається на етапі формування стратегії. Однак перш за все необхідно визначитися з класифікацією цілей, яка в системі управління регіоном дозволяє окреслити бажані результати, котрі прагне отримати регіон від використання транзитного потенціалу.

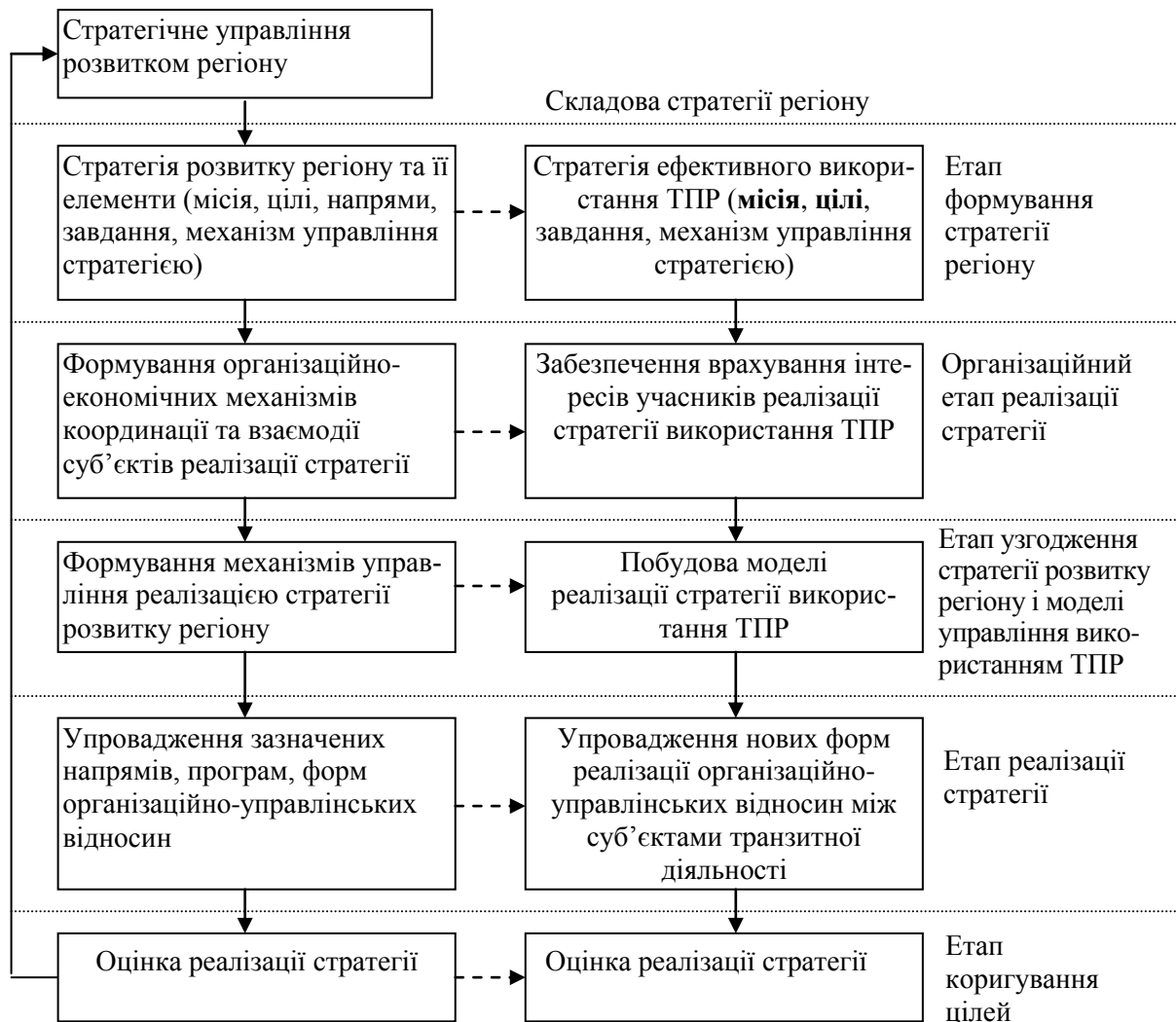

Рис. 1. Модель стратегічного управління регіоном

Дослідники у сфері управління пропонують різні класифікації цілей та визначення поняття «мета», але всі однаково передають сутність мети як бажаного, конкретного результату діяльності, яка є вимірною і досяжною в межах певного інтервалу часу [6 – 9]. Розглянуті види класифікації цілей з урахуванням проблематики та специфіки дослідження ТПР спонукають скористатися класифікацією Р.Л. Дафта за критерієм ієрархічності, концентруючись, передусім, на стратегічних і тактичних цілях [8]. Виключення з переліку операційних цілей пов'язано з тим, що проблеми транспортної системи регіону, яка виступає основою реалізації транзитного потенціалу, є такими, що не можуть бути вирішені протягом короткого інтервалу часу.

Оскільки поняття ТПР є системним, то й стратегічні цілі також повинні мати системний характер, бути взаємопов'язаними та узгодженими між собою відповідно до змістовного наповнення ТПР. У попередніх дослідженнях було доведено, що компонентний зміст ТПР включає чотири складових потенціали: природно-територіальний, трудовий, транспортний, інфраструктурний [10]. Кожна зі складових ТПР включає компоненти I та II рівнів. Для кожної складової

транзитного потенціалу формулюються стратегічні цілі, які потім конкретизуються для кожної компоненти складової I рівня. Важливою умовою реалізації цілей постає їх ресурсна забезпеченість, підтримка як на національному, регіональному, так і на місцевому рівнях.

Визначення цілей є сполучною ланкою між суб'єктами та об'єктами маркетингового управління. При формулюванні цілей важливо з'ясувати, по-перше, розміри витрат на досягнення цілей та засоби, що використовуються для їх досягнення, тобто врахувати елементи матеріального характеру; по-друге, можливості та необхідність у досягненні поставлених цілей, які є елементами нематеріального характеру.

Цілі ефективного використання ТПР можна визначити на основі аналізу його стану, виявлення існуючих проблем, дослідження ринку транзитних перевезень. Метою є окреслення не тільки бажаного, але й можливого результату. Традиційно процес аналізу об'єкта дослідження відбувається «зверху до низу», коли спочатку виділяють проблеми в умовах формування і використання ТПР, а потім намагаються зв'язати їх з результатами. Недоліком такого підходу є те, що він не дає підстав для обмеження області аналізу, а також для взаємодії умов і результатів. Дослідники повинні розглядати всі теоретично можливі загрози, ризики дотримання умов формування ТПР. Тому, визначаючи послідовність проведення аналізу, доцільніше, на нашу думку, рухатися від результатів до умов. Запропонована логіка дослідження дозволить відсікати несуттєві для кінцевого результату області пошуку проблем і залишати в полі зору лише найбільш значимі. Таким чином, процес аналізу буде раціоналізовано. Реалізація такої послідовності дослідження передбачає аналіз: результатів використання ТПР; виробництва транзитних послуг; умов формування ТПР. У результаті аналізу з'ясовується, що необхідно змінити, які проблеми розв'язати, щоб в майбутньому регіон зміг ефективно використовувати транзитний потенціал. Наприклад, у регіоні існує проблема ефективного використання та розвитку транзитного потенціалу. Але в такому абстрактному вигляді проблему розв'язати неможливо, в будь-якому випадку її потрібно конкретизувати і структурувати, тобто представити у вигляді сукупності пов'язаних між собою окремих проблем, розв'язуючи які, можна отримати розв'язання загальної проблеми. Завдання аналізу і полягає в тому, щоб конкретизувати загальну проблему, забезпечуючи тим самим можливість її розв'язання по частинах. Конкретизація проблем є основою для визначення цілей. Логіка дослідження дозволяє запропонувати композиційно-цільовий підхід, який передбачає визначення цілей об'єкта дослідження на основі аналізу та виокремлення проблем використання з урахуванням його компонентного змісту.

Таким чином, на першому етапі дослідження – «Аналіз результатів», пов'язаного з визначенням цілей ефективного використання ТПР, вивчається динаміка обсягів транзитних перевезень територією регіону, обсягів надходжень до бюджету від транзитної діяльності. У процесі дослідження з'ясовано, що в органах статистики не ведеться облік регіональних транзитних перевезень різними видами транспорту, за винятком переробки транзитних вантажів у портах. Певна інформація стосовно транзиту міститься в інформаційних звітах регіональних митниць, але вона не визначає обсягів транзиту за видами транспорту. Це висвітлює проблему відсутності інформатизації транзитних перевезень територією регіону, яку треба розв'язувати в теоретичному обґрунтуванні та практичній організації.

Другий етап процесу визначення стратегічних цілей ідентифікується як «Аналіз виробництва транзитних послуг» і передбачає дослідження транспортної системи регіону, а саме отримання інформації стосовно: стану матеріально-технічної бази та результатів діяльності підприємств транспортного комплексу регіону, конкурентних переваг ТПР (оцінка складових ТПР), стану системи управління ТПР (аналіз практики управління розвитком ТПР); трудових ресурсів, задіяних у роботі транспортних підприємств.

На третьому етапі «Аналіз умов формування ТПР» застосовуються інструменти оцінювання маркетингового середовища. По-перше, це SWOT-аналіз регіону з позицій використання його транзитного потенціалу, зокрема кількісна методика проведення SWOT-аналізу. По-друге, ідентифікація й оцінка факторів формування ТПР за допомогою методу аналізу ієрархій Т. Сааті. Зазначені методи застосовуються з використанням результатів експертного опитування.

Композиція методів економічного аналізу (SWOT-аналізу, діагностики техніко-економічного стану транспортного комплексу регіону та аналізу факторів формування ТПР) складає методичну основу визначення стратегічних цілей і пріоритетів ефективного використання ТПР. Сутність полягає у поєднанні отриманих результатів для виявлення спільних цільових орієнтирів (рис. 2).

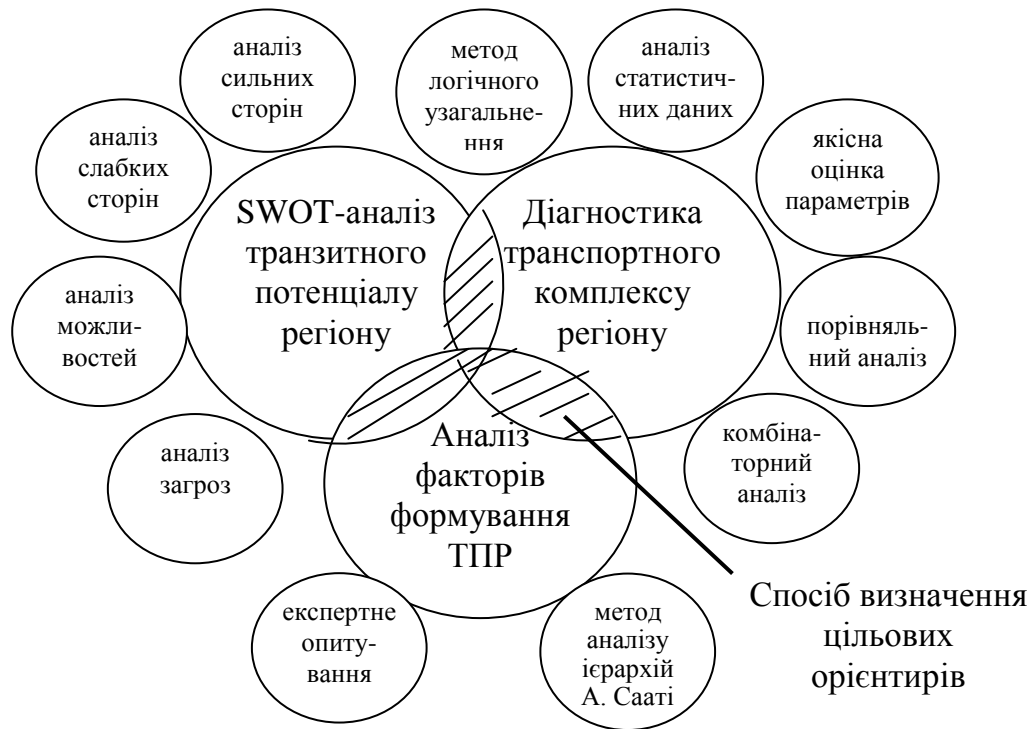

Рис. 2. Композиція методів економічного аналізу для визначення цілей ефективного використання ТПР

Таким чином, проведене аналітичне дослідження дозволяє представити процес формування цілей ефективного використання транзитного потенціалу регіону як алгоритм, що складається з трьох етапів і передбачає проведення аналізу результатів (рис. 3). При цьому на формування цілей впливають допоміжні елементи матеріального і нематеріального характеру, внутрішнього і зовнішнього середовища. З використанням запропонованого алгоритму дослідження на основі аналізу результатів транзитної діяльності в регіоні, виявлення існуючих проблем, оцінки складових транзитного потенціалу, факторів формування транзитного потенціалу регіону та результатів SWOT-аналізу формулюються стратегічні й тактичні цілі відповідно до кожної складової транзитного потенціалу регіону.

Наведена на рис. 4 система цілей використання транзитного потенціалу регіону, концентруючись навколо маркетингового управління транзитними перевезеннями територією регіону, розкриває спрямованість цілей у напрямі підвищення ефективності.

За умови досягнення поставлених цілей регіон отримає конкурентоспроможну транзитну систему, орієнтовану на споживача транзитних послуг. Тому загальною стратегічною метою є формування конкурентоспроможної транзитної системи регіону за рахунок створення певних конкурентних переваг, що є цілком доречним, якщо прийняти до уваги розвиток регіонів на принципах конкуренції та міжрегіональної співпраці. Досягнення загальної стратегічної мети є базисом для досягнення якісно нового рівня транспортного обслуговування транзитних перевезень у регіоні, орієнтація на задоволення потреб ринку транзитних послуг. Виходячи із цього, місію визначено як досягнення європейського рівня транспортного обслуговування транзитних перевезень у регіоні.

Висновки. Отже, обґрунтування стратегічних цілей ефективного використання ТПР відбувається на основі поєднання методів економічного аналізу (SWOT-аналізу, діагностики техніко-економічного стану транспортного комплексу регіону, аналізу факторів формування ТПР) і використання отриманих результатів для визначення спільних цільових орієнтирів. При цьому використовується нова послідовність проведення дослідження – від результатів транзитної діяльності до умов формування Цілі ефективного використання ТПР класифікуються за критерієм часу та з урахуванням компонентного змісту ТПР (компонентів I рівня). Однак визначення цілей є тільки першим кроком у процесі формування маркетингової стратегії використання ТПР. Тому предметом подальших досліджень буде розроблення стратегії маркетингового управління транзитним потенціалом регіону.

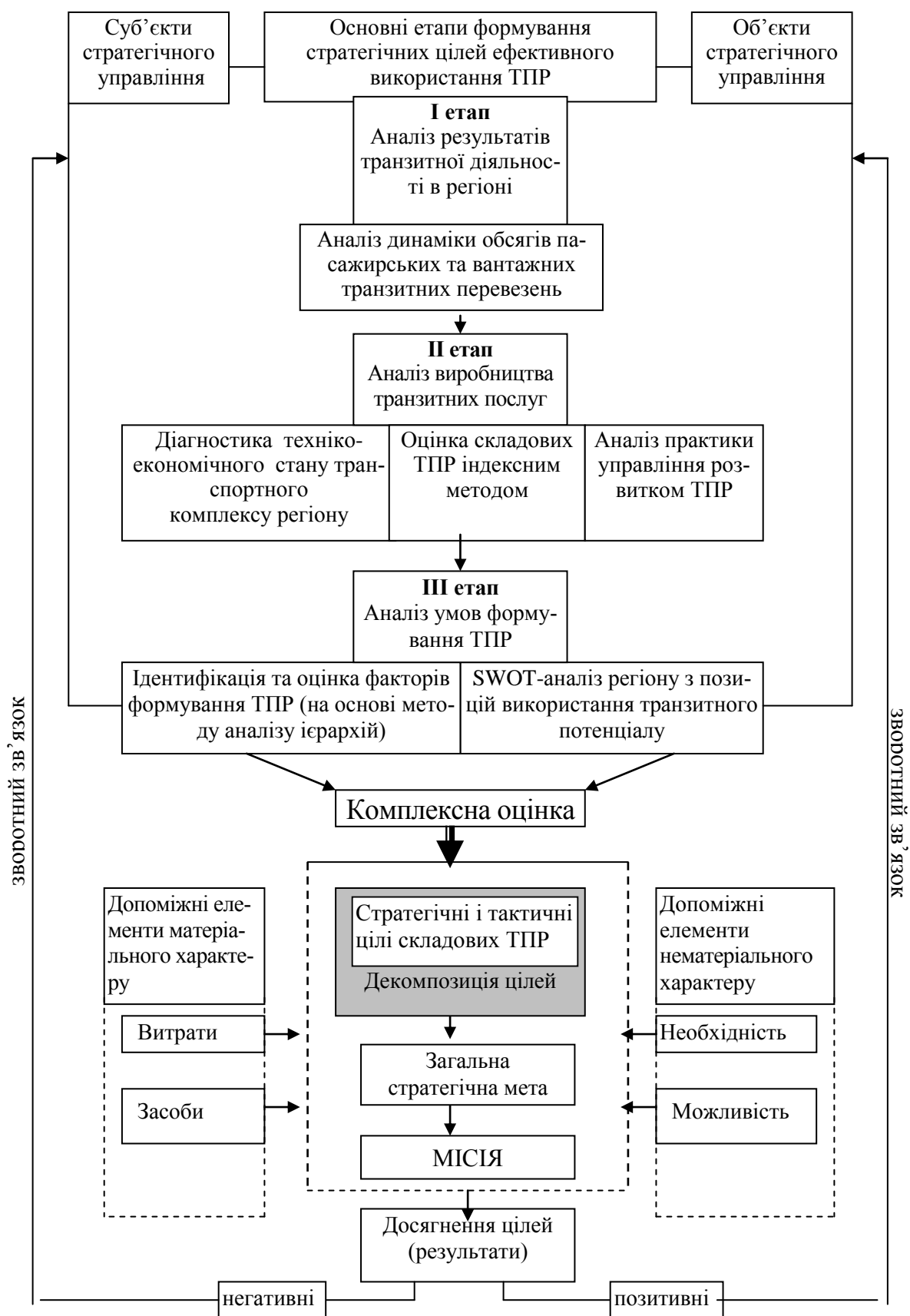

Рис. 3. Алгоритм формування стратегічних цілей використання транзитного потенціалу регіону

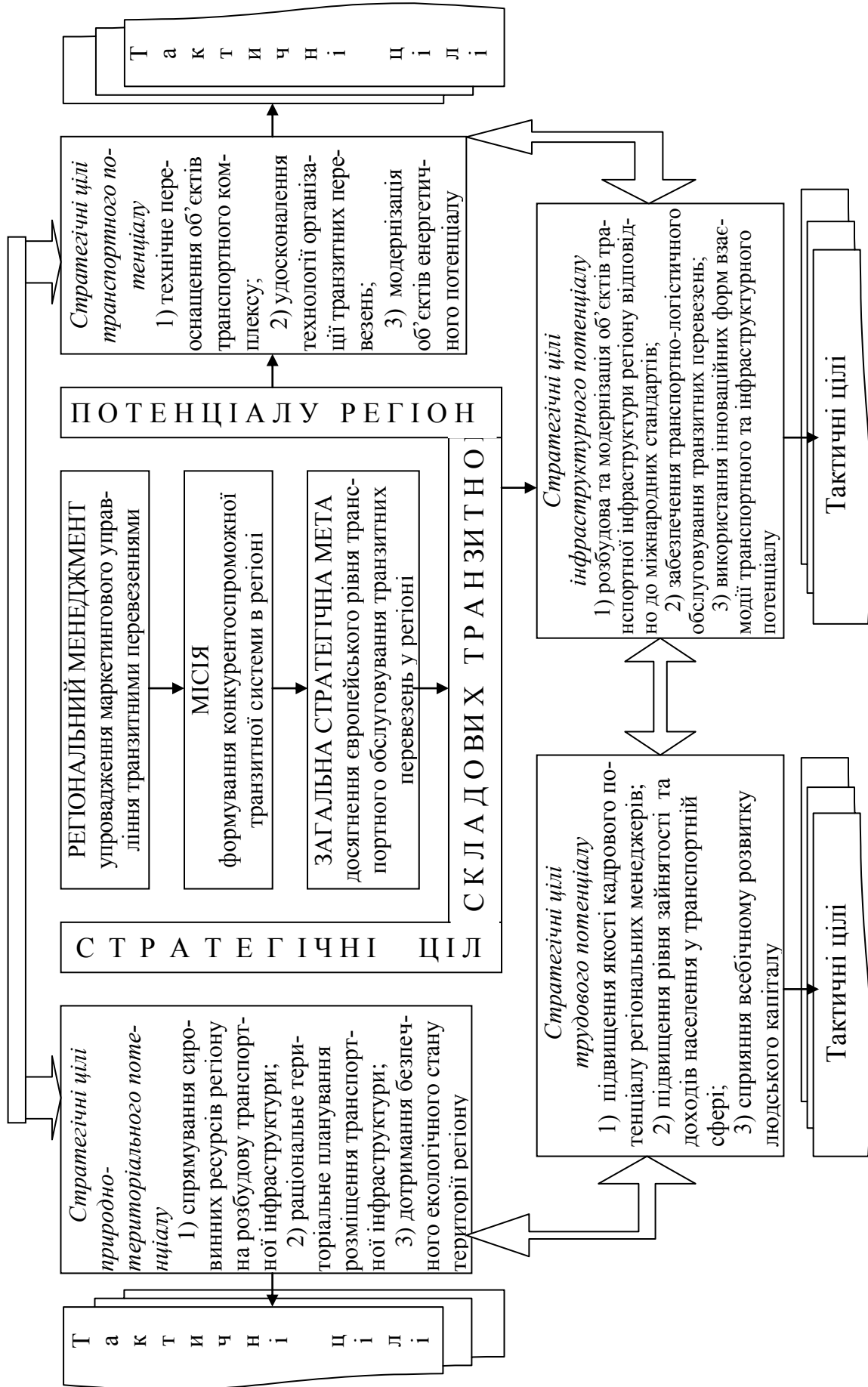

Рис. 4. Структура цілей ефективного використання транзитного потенціалу регіону

ЛІТЕРАТУРА:

1. Прейгер, Д. Реализация транзитного потенциала Украины как фактор укрепления экономических связей между Европой и Азией / Д. Прейгер, Я. Жалило, О. Собкевич // *Економіка України*. – К.: ДГВП «Зовнішньоторгвидав України». – 2012. – № 4 (597). – С.47 – 59.
2. Ткаченко, Н.Ю. Совершенствование системы управления развитием транзитного потенциала Украины / Н.Ю. Ткаченко // *Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – Вип. 242. Т. IV. – С. 886 – 899.
3. Макогон, Ю.В. Исследование современного состояния и перспектив развития транзитного потенциала Украины / Ю.В. Макогон, Е.О. Коваленко // *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. – 2008. – № 2(12). – С. 192 – 197.
4. Соляник, К.В. Реалізація проектів щодо розвитку транзитного потенціалу транспортної системи України [Електронний ресурс] / К.В. Соляник // *Науковий огляд*. – 2014. – Т. 2. – № 1. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/55>.
5. Мініна, О.В. Регіональні особливості нарощування транзитного потенціалу в умовах поглиблення інтеграції / О.В. Мініна // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. – Чернігів: ЧДТУ, 2010. – № 46. – С. 29 – 34.
6. Румянцева, Е.Е. Новая экономическая энциклопедия / Е.Е. Румянцева. – 4-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2011. – 882 с.
7. Мескон, М.Х. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – 3-е изд.: пер. с англ. – М.: ООО «И.Д.Вильямс», 2007. – 672 с.
8. Дафт, Р.Л. Менеджмент / Р.Л. Дафт. – СПб.: Питер, 2000. – 832 с.
9. Томпсон, А.А. Стратегический менеджмент: пер. с англ. / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2009. – 928 с.
10. Лифар, В.В. Аналіз складових транзитного потенціалу регіону / В.В. Лифар // *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»: зб. наук. праць Луцького нац. техн. ун-ту*. – Луцьк, 2010. – Вип. 7(27). – Ч. 3. – С.293 – 306.

УДК 332.122: 338.47

Лифар Владислава Віталіївна, доктор економічних наук, професор кафедри маркетингу. Запорізький національний технічний університет. **Обґрунтування стратегічних цілей використання транзитного потенціалу регіону.** Розглянуто маркетингове управління як складову стратегічного управління регіоном, проаналізовано класифікації цілей. Запропоновано алгоритм формування стратегічних цілей використання транзитного потенціалу регіону на основі поєднання методів економічного аналізу. Визначено систему цілей ефективного використання транзитного потенціалу регіону з урахуванням його компонентного змісту.

Ключові слова: транзитний потенціал регіону, транзитні перевезення, стратегічна мета, стратегія, маркетингове управління.

УДК 332.122: 338.47

Лыфарь Владислава Витальевна, доктор экономических наук, профессор кафедры маркетинга. Запорожский национальный технический университет. **Обоснование стратегических целей использования транзитного потенциала региона.** Рассмотрено маркетинговое управление как составляющую стратегического управления регионом, проанализированы классификации целей. Предложен алгоритм формирования стратегических целей использования транзитного потенциала региона на основе объединения методов экономического анализа. Определена система целей эффективного использования транзитного потенциала региона с учетом его компонентного содержания.

Ключевые слова: транзитный потенциал региона, транзитные перевозки, стратегическая цель, стратегия, маркетинговое управление.

UDC 332.122: 338.47

Vladyslava V. Lyfar. Doctor of Economics, Professor, Department of Marketing, Zaporizhzhya National Technical University. **Grounds for the strategic goals of using the transit potential of the region.** In this article the market management is considered as part of the region's strategic management, the classifications of goals are analyzed. The algorithm for shaping the strategic goals of using the region's transit potential is suggested on the basis of combined economic analysis methods. The system of goals for efficient usage of the region's transit potential is determined taking into account its component content.

Keywords: transit potential of region, transit transportation, strategic goal, strategy, market management.